CZU 339.1:004
DOI https://doi.org/10.52388/1812-2566.2024.2(101).07

CONSIDERAȚII GENERALE PRIVIND COMERȚUL ELECTRONIC

Alexandru MARIȚ
Doctorand, Universitatea de Stat din Moldova,
Chișinău, Republica Moldova
e-mail: *alexmarit123@gmail.com*
https://orcid.org/0000-0002-3198-8398

Secolul XXI a venit cu un șir de modificări în tot ceea ce ține de viața omului, atât cea privată cât și cea publică, a adus modernizări în tot ceea ce ține de tehnologii, astfel fiecare individ urmând să se conformeze actualității. Din perspectiva istorică, fenomenul comerțului electronic este relativ unul nouă pe plan mondial și recent cunoscut de sistemul de drept autohton. Conturarea instituției în spațiul european a început abia în anii 80 al sec. XX și este în continuă dezvoltare până în zilele de astăzi. Apariția și perspectivele dezvoltării instituției comerțului electronic se află sub influența enormă a caracterului tehnogen și multifaţetat al mijloacelor de comunicare electronice utilizate pentru realizarea acordului de voință al părților contractante aflate la distanță.

Cuvinte-cheie: *comerț electronic, sistem de drept autohton, spațiu european, caracter tehnogen, mijloace electronice de comunicare.*

GENERAL E-COMMERCE CONSIDERATIONS

The Twenty-First Century came with a series of changes in everything related to human life, both private and public, brought modernizations in everything related to technologies, thus each individual being to conform to the current. From the historical perspective, the phenomenon of e-commerce is relatively new worldwide and recently known by the domestic law system. The shaping of the institution in the European Space began only in the 80s of the century. XX and is in constant development to this day. The emergence and prospects of the development of the e-commerce institution are under the enormous influence of the technogenic and multifaceted character of the electronic means of communication used for the realization of the agreement of will of the remote contracting parties.

Keywords: *e-commerce, domestic law system, european area, technogenic character, electronic means of communication.*

CONSIDÉRATIONS GÉNÉRALES SUR LE COMMERCE ÉLECTRONIQUE

Le XXIe siècle est venu avec une série de changements dans tout ce qui touche à la vie humaine, à la fois privée et publique, a apporté des modernisations dans tout ce qui touche aux technologies, chaque individu devant ainsi se conformer au courant. D'un point de vue historique, le phénomène du commerce électronique est relativement nouveau dans le monde entier et récemment connu par le système juridique national. La formation de l'institution dans l'espace européen n'a commencé que dans les années 80 du siècle. XX et est en développement constant à ce jour. L'émergence et les perspectives de développement de l'institution du commerce électronique sont sous l'énorme influence du caractère technogénique et multiforme des moyens de communication électroniques utilisés pour la réalisation de l'accord de volonté des parties contractantes éloignées.

Mots-clés: *commerce électronique, système de droit interne, espace européen, caractère technogénique, moyens de communication électroniques.*

ОБЩИЕ СООБРАЖЕНИЯ ОТНОСИТЕЛЬНО ЭЛЕКТРОННОЙ ТОРГОВЛИ

XXI век принес ряд изменений во всем, что касается жизни человека, как частной, так и общественной, а также принес модернизацию во всем, что касается технологий, в связи с чем каждому человеку пришлось приспосабливаться к текущим событиям. С исторической точки зрения феномен электронной коммерции относительно нов во всем мире и недавно о такой торговле стало известно отечественной правовой системе. Формирование института на европейском пространстве началось лишь в 1980-х годах XX века и находится в постоянном развитии по сей день. На становление и перспективы развития института электронной торговли огромное влияние оказывают техногенность и многогранность электронных средств связи, используемых для достижения согласия между договаривающимися сторонами, находящимися на расстоянии.

Ключевые слова: *электронная коммерция, локальная правовая система, европейское пространство, техногенный характер, электронные средства коммуникации.*

Actualitatea investigaţiei

La început, veștile despre existența unei noi tehnologii erau îngrijorătoare și pline de confuzie. Pentru unii, ocupați sau prea stresați pentru a realiza ce se întâmplă, Internetul nu era altceva decât un punct dintr-o listă cu activități pentru care nu aveau timp niciodată. Pentru tot mai mulți oameni însă Internetul a devenit indispensabil. Odată cu aceasta, lumea afacerilor a căpătat a treia dimensiune: cea virtuală. La fel și oportunitățile care au crescut fulgerător prilejuind un spectacol nemaivăzut: acela al schimbării peste noapte.

Secolul XXI a venit cu un șir de modificări în tot ceea ce ține de viața omului, atât cea privată cât și cea publică, a adus modernizări în tot ceea ce ține de tehnologii, astfel fiecare individ urmând să se conformeze actualității.

Era digitalizării a intervenit în toate domeniile, cauzând atât prejudicii dintr-o perspectivă și aducând beneficii dintr-o altă. Fiecare cetățean este conectat inevitabil la internet sau la un sistem ce colectează și prelucrează date cu caracter personal, astfel fiind pusă în vizor viața privată a fiecărui cetățean.

Uniunea Europeană prevede o prioritate pentru perioada 2019-2025 pregătirea Europei pentru o eră digitală [19]. Scopul strategiei digitale a UE este ca această transformare să fie în avantajul cetățenilor și să contribuie, în același timp, la crearea unei Europe neutre din punct de vedere climatic. Această perioadă urmează a fi transformată în ”deceniul digital”. Astfel, atât UE cât și țările cu intenția aderării la UE urmează să își consolideze suveranitatea digitală și să-și stabilească propriile standarde cu un accent clar pe date, tehnologie și infrastructură.

Era digitalizării presupune crearea unor tehnologii fiabile în materie de Inteligență Artificială care aduce numeroase beneficii. Datele și inteligența artificială (în continuare IA) pot contribui la soluționarea multora dintre problemele societății noastre, de la sănătate la agricultură și de la securitate la industria producătoare. Acest lucru poate fi realizat numai dacă tehnologia se dezvoltă și se utilizează în așa fel încât să câștige încrederea oamenilor.

Securitatea informațională și sistemele informaționale la nivel european reprezintă un element esențial în ceea ce ține de dezvoltare și digitalizare. Aceste elemente protejează comunicațiile internaționale cât și datele cu caracter personal menținând astfel societatea virtuală cât și economia internațională în continuă activitate.

Tendința digitalizării aduce cu ea și un anumit risc în ceea ce ține de datele cu caracter personal. Astfel fiind pusă întrebarea „Până în ce punct se consideră a fi accesul liber la date cât și până în ce punct urmează a fi limitat accesul?”.

Cercetătorii din domeniu menționează că dezvoltarea tehnologiilor noi, în primul rând a celor informaționale, unde nu există substanță materială, de fapt destabilizează sistemul tradițional al drepturilor de consumător, iar extinderea Internetului, în genere, creează probleme principial noi - economice, de drept, tehnologice [20, pp. 44-50].

Actualmente se impun numeroase întrebări în privinţa locului şi rolului acestei construcţii juridice în sistemul dreptului civil.

Materiale utilizate şi metode aplicate: La elucidarea subiectului propus, în calitate de bază metodologică au servit unele metode de cercetare general-științifice, cum ar fi analiza sistemică și cea comparativă, metoda istorică și cea logică, inducția și deducția.

Rezultate obţinute şi discuţii

Majoritatea doctrinarilor, printre care îi putem menționa pe A. Bleoancă, K. Soloviev, G. Cekmarev, A. Velichkovsky, E. Avdeicikova s-au exprimat categoric în privința instituției comerțului electronic, precum și a contractului electronic. Ei susțin că contractul în formă electronica, precum și contractul la distanță de orice natură, nu este o nouă specie de contract, ci doar caracterizează un nou mod tehnic de încheiere a contractului.

În schimb, unii cercetători, precum V. Shelikhov, O. Gromova, A. Zak, A. Kuzmenko, I. Kotlyarov, O. Pimaeva au ajuns la concluzia că comerțul electronic este o formă de sine stătoare a activității comerciale.

Totodată, constatăm că Codul civil german, care este unul dintre cele mai fundamentale și progresiste izvoare normative pe plan european, reglementează comerțul electronic ca o specie de sine stătătoare a comerțului [7].

Totodată, menționăm că în prezent doctrina nu a ajuns la o părere unică în privinţa locului și rolului comerțului electronic ca un complex de relații multilaterale. O astfel de polaritate a opiniilor și concluziilor științifice implică necesitatea consolidării abordărilor doctrinale, precum și efectuării analizei complexe a relațiilor juridice în domeniul comerțului electronic.

Deoarece lipsește o viziune teoretică și normativă lucidă asupra fenomenului de comerț electronic, consumătorii de rând nu utilizează instrumentele legislative progresiste de apărare a drepturilor și intereselor părții slab economice, beneficiarii nu asigură transparența și securitatea raporturilor la electronice, iar magistrații nu aplică normele cele mai noi, care ar fi benefic de preluat din legislația europeană. Participanții comerțului electronic, precum și actorii din sectorul justiției nu raportează situația concretă de comerț electronic a produselor cu utilizarea exclusivă a mijloacelor de comunicare la distanță, precum poșta electronică sau telefon mobil la un concept juridic abstract cum ar fi contractul de vânzare la distanță.

Astfel, problema rolului și statutului instituției comerțului electronic este foarte actuală, însă savanții deseori investighează și compară construcții juridice diferite, punând accentul pe latura economică sau juridică ale fenomenului. Cu toate acestea, nu ne putem limita cercetarea fenomenului comerțului electronic doar la o analiză a contractului clasic de vânzare-cumpărare, încheiat prin modalitate tehnică specială, sau la o analiză economică a activității comerciale desfășurate la distanță. Considerăm că o abordare complexă și analiza sistematică ne-ar putea ajuta în stabilirea locului și componenței faptice a instituției comerțului electronic în contextul dezvoltării economice și sociale a RM.

În această ordine de idei obiectivul primordial al acestei teze constă în analiza științifică profundă a instituției comerțului electronic care îmbracă o ipostază dubla de raport juridic și raport economic. Astfel în prezenta lucrare științifică vom analiza geneza și evoluția, precum și conceptualizarea instituției comerțului electronic, reflectată în

izvoarele doctrinale și normative autohtone și cele internaționale.

Știința dreptului civil constată că comerțul se evidențiază prin specificul raporturilor materiale sau prin ansamblul condițiilor juridice, care sunt obiective necesare pentru nașterea obligației corespunzătoare. Existența doar a uneia dintre aceste premise este suficientă pentru ca o obligație civilă să devină un raport comercial original și independent [28, p. 19].

Reieșind din cele expuse supra, unul dintre obiectivele principale ale tezei date este demonstrarea faptului că caracterele juridice și elementele comerțului electronic precum și drepturile și obligațiile părților comerțului electronic sunt într-atât de specifice, încât comerțul electronic își capătă statutul de varietate distinctă și originală a comerțului fizic propriu zis necesitând o abordare legislativă și doctrinară complexă.

În continuare, menționăm că instituția comerțului electronic nu este omogenă, dar una foarte complexă atât din punct de vedere practic, cât și teoretic. În funcție de mijlocul tehnic utilizat, savanții evidențiază următoarele forme ale comerțului electronic: vânzarea prin intermediul cataloagelor și publicațiilor tipărite cu bon de comandă, vânzarea bunurilor pe TV, vânzarea telefonică și, nu în ultimul rând, vânzarea produselor pe Internet [34, p. 43]. Remarcăm că actualmente în RM există mai multe acte normative dedicate reglementării instituției comerțului electronic și formelor acesteia decât lucrări științifice fundamentale. Trăsătura esențială a actelor normative din domeniul cercetat constă în faptul că ele sunt o reflecție a practicii, doctrinei și legislației UE.

Comerțul electronic ocupă un loc binemeritat în sistemul comerțului UE și se bucură de o reglementare reușită, precum și de atenție sporită din partea doctrinarilor și practicienilor. Anume din aceste considerente problemele ce decurg din comerțul electronic au devenit un domeniu prioritar de preocupări științifice şi practice ale cercetătorilor europeni.

Prezintă un interes deosebit lucrarea științifică a lui John Dickie «*Internet and electronic commerce law in the European Union*» [12, p. 78] în care autorul analizează natura și direcțiile de dezvoltare ale comerțului electronic, serviciile de plăți electronice, cercetează legislația europeană privind comerțul electronic, investighează protecția datelor cu caracter personal în lumea virtuală, precum și natura juridică, și reglementarea legislativă a contractelor electronice.

Sarah Edgar, savantă din Universitatea din Gent, cercetează comerțul electronic și comerț la distanță prin prisma Directivei privind drepturile consumătorilor. Autoarea pune accentul pe scopurile și trăsăturile esențiale ale directivei, precum și pe interacțiunea ei cu legea contractelor [13, p. 58].

În continuare, menționăm lucrarea dlui Stefan Wrbka *„The Proposal for an Optional Common European Sales Law: A Step in the Right Direction for Consumer Protection*?*”*. Autorul analizează politică consumeristă a UE, identificând punctele slabe și forte ale Directivei privind drepturile consumătorilor. S. Wrbka ajunge la o concluzie precum că o piață internă funcțională fiind bazată pe operațiunile transfrontaliere necesită atât sprijinul întreprinderilor și al legiuitorului, precum și acceptarea de către consumatori [23, pp. 87-121]. Pornind de la faptul că securitatea și siguranța raporturilor comerciale electronice este o premisă importantă pentru dezvoltarea instituției la nivel național și internațional, prezintă interes cartea savanților englezi Mark Button și Cassandra Cross *„Cyber Frauds, Scams and their Victims”*. Autorii analizează în profunzime aspectele teoretice și practice privind crimele electronice în rețeaua Internet, inclusiv prin prisma securității plăților electronice [4, p. 232].

Printre cele mai recente cercetări se evidențiază lucrarea științifică din 2018 a autorului francez C. Feral-Shuhl *„Cyberdroit. Le droit à l'épreuve de l'internet"* [14, p. 1852]. avantul analizează foarte amănunțit comerțul electronic, securitatea electronică, drepturile autorilor în rețeaua Internet, precum și reglementarea juridică a acestora la nivel de stat și la nivel de UE. O atenție sporită C. Feral-Shuhl acordă unor obiecte specifice ale comerțului electronic, precum alcool și produse din alcool, tutun și produse din tutun, produse farmaceutice, jocuri de noroc online, servicii financiare, servicii juridice online. Ținând cont de poziția acestui autor, au fost trase unele concluzii și formulate sugestii privind modificarea legislației referitoare la obiectul contractului electronic.

Pe parcursul cercetării, a fost consultată o vastă colecție de jurisprudență a Curții de Justiție a UE, precum și practica instanțelor din statele membre ale UE, creată de Curtea de Justiție, întocmită prin studierea selectivă a revistelor juridice și pe baza comerțului direct cu numeroase instanțe naționale [8].

Astfel, legiuitorul european a creat, iar la rândul său legiuitorul moldovean a preluat o instituție complexă – comerțul electronic - reglementând-o prin reguli specifice în scopul protecției sporite a drepturilor consumatorilor. Cât privește cercetările naționale, menționăm că actualmente lipsește un studiu complex al raporturilor comerciale electronice, în special ce ține de vânzările online sau prestarea serviciilor la distanță.

Constatăm cu regret că doctrina națională nu acordă atenția necesară comerțului electronic. Astfel, lipsa unor studii științifice complexe, dedicate fenomenului comerțului electronic, precum și al vânzărilor on-line a identificat relevanța și necesitatea studiilor teoretice ale raporturilor create. Datorită situației științifice create, sursele principale pentru elaborarea acestei teze au fost actele normative autohtone și ale UE, precum și doctrina și jurisprudența străină.

Totodată, analizând contribuția savanților autohtoni la cercetarea fenomenului comerțului electronic sau a unor forme ale acestuia, putem menționa că unele lucrări științifice ale savanților din RM au o semnificație importantă pentru prezentul studiu.

În primul rând, menționăm articolul științific al doctorului în drept, conferențiar universitar L. Chirtoacă *„Aspecte privind regimul juridic al contractului electronic și a semnăturii electronice (digitale) în Republica Moldova"*. Autorul, bazându-se pe analiza legislației pertinente, își exprimă părerea precum că semnătura electronică, indiferent de gradul de protecție de care dispune, produce efecte juridice și este acceptată ca probă inclusiv în cadrul procedurilor judiciare [5, p. 263].

Încă un articol științific autohton, dedicat unor aspecte importante ale comerțului electronic este semnat de I. Ţonova *„Analiza funcţionării reţelei Internet, influenţa ei asupra relaţiilor sociale"*. Cercetătorul apreciază aspectele problematice ale securității în rețeaua Internet, precum și metodele de identificare ale utilizatorilor comunicațiilor electronice [18, p. 215].

Nu putem să trecem cu vederea alt articol științific al autorului menționat *„Noţiunea şi clasificarea raporturilor civile în Internet conform normelor Codului civil al Republicii Moldova"*. Autorul analizând relațiile care au loc pe Internet, depistează între ele relațiile patrimoniale, care reflectă dinamica circuitului civil, și anume, raporturile de comerț electronic [21, p. 71-79].

Merită a fi menționată și teza de doctor în științe economice cu genericul *„Dezvoltarea comerţului realizat prin internet (Implicaţiile acestuia în România)"* a autorului Camelia Codruţa Bibere (Mihailescu), susținută în 2007. Autorul pune accentul pe experiența mondială în domeniul comerțului electronic, precum și pe problemele implementării

e-comerţului în R. Moldova [1, p. 189]. Savanta subliniază ca pentru ţările cu o prezenţă redusă pe piaţa mondială, ca în cazul RM, Internetul oferă şansa spargerii barierelor istorice şi geografice şi o evoluție economică avansată.

Considerăm că o lucrare reușită în domeniul științelor juridice este imposibilă fără analiza practicii judiciare. În acest sens, am consultat baza de jurisprudență a Curții Supreme de Justiție a RM și a Curții de Apel Chișinău privind problemele din domeniu comerțului electronic. Astfel, prezintă o importanță deosebită analiza hotărârilor judecătorești legate de: problemele stopării şi combaterii practicilor comerciale incorecte în cadrul comerțului electronic [4, p. 232]; informării eficiente a consumătorului în cazul procurării bunurilor on-line [16]; problemele probării existenței raporturilor la distanță [9, p. 264]; aspectele legate de securitatea plăților efectuate prin intermediul magazinelor on-line [10]; încălcarea dreptului de autor de un magazin electronic [11]. Trebuie de menționat că practica judiciară pe marginea litigiilor în materia comerțului electronic încă nu s-a format.

Reieșind din cele expuse, menționăm că în RM practica judiciară și punctele de vedere ale doctrinarilor cu privire la fenomenul comerțului electronic și formele acestuia se dezvoltă foarte lent. În schimb, dacă tragem atenție la vecinii noștri apropiați, și mă refer aici la doctrinarii români care de mult timp și foarte productiv analizează instituția comerțului electronic bazându-se pe cadrul normativ român și european extrem de bogat.

Este importantă lucrarea savantului român Marcel Ion Bocșa – *„Încheierea contractelor de comerţ internaţional prin mijloace electronice”*. Autorul analizează condițiile de valabilitate ale contractului încheiat prin mijloacele electronice, forma contractului electronic, modelele de afaceri în comerțul electronic, particularitățile încheierii prin mijloace electronice a contractului dintre comerciant și consumator.

Autorul analizează locul și momentul încheierii contractului încheiat prin mijloace electronice. M. I. Bocșa susține că un mesaj cu oferta sau acceptul au valoare juridică din momentul expedierii, dar nu din momentul recepției [3, p. 420].

O altă lucrare științifică care urmează a fi luată în seamă este *„Contractul în formă electronică”* a doctorului în drept Alexandru Bleoancă. Menționăm faptul că A. Bleoancă a obținut titlul de „doctor în drept” pentru teza cu titlul *„Contractul în formă electronică”* susținută în anul 2010. Savantul român ne oferă noțiunea originală de contract electronic, clasificarea contractelor electronice, analizează în profunzime procedura de încheiere și executare a contractului electronic [2, p. 228]. De asemenea, autorul atinge problema delimitării contractului electronic de contractul încheiat prin mijloace electronice, precizează că contractul în formă electronică nu este o nouă specie de contract, ci doar caracterizează un nou mod tehnic de încheiere a contractului. Bleoancă ajunge la concluzia că contractul incheiat prin mijloace electronice este genul, iar contractul in formă electronică este specia [2, p. 36].

Un alt studiu ce merită o atenție deosebită este *„Comerţul electronic”* al autorului Răzvan Sorin Şerbu, în care amplu și reușit sunt analizate noțiunea, structura şi rolul economic al comerţului electronic, tipologia formelor de comerţ electronic, sistemele de plăţi electronice. Din cuprinsul lucrării științifice, deducem preocuparea enormă a savantului în privința securității tranzacțiilor electronice. R.S. Șerbu susține că una dintre principalele provocări cu care se confruntă comercianţii atunci când doresc să implementeze comerțul electronic este furnizarea unui mecanism de plată comod, perceput ca suficient de sigur şi uşor de integrat într-un sistem de tranzacţii comerciale [18, p. 215].

Continuăm analiza surselor doctrinale cu lucrarea *„Dreptul internetului”*, elaborată de D. Cimpoeru. Savantul român cercetează principiile fundamentale ale internetului, actul juridic în formă electronică, oferă noțiunea comerțului electronic, contractului încheiat prin mijloace electronice, precum și analizează instrumentele de plată electronice [6, p. 470].

În alt context, menționăm lucrarea dlui D. Vasilache *„Plăți electronice”*. Autorul, în mod detaliat, analizează riscurile, fraudele și disputele în comerţul electronic. D. Vasilache identifică următoarele probleme în lumea virtuală: telecomunicaţii publice nesigure, interceptări frauduloase ale mesajelor, carduri de plată frauduloase, cumpărători cu identitate frauduloasă, acceptarea de plată dar neexecutarea livrării, revocarea frauduloasă a contractului electronic, și altele [22, p. 22].

Este important de menționat despre teza de doctor a cercetătorului M. Fercală *„Comerţul electronic”* din 2011, susținută la Universitatea Babeș-Bolyai din orașul Cluj - Napoca [15, p. 31]. Autorul tratează problemele identificării participanților la raporturile on-line, precum și răspunderea lor prin prisma legislației UE și a României. Doctorul în drept analizează noile provocări și noile perspective ale comerțului electronic, precum și valențele de protecție a consumătorilor.

Dacă întoarcem privirile spre Federația Rusă, constatăm că doctrina rusească cercetează destul de amănunțit instituția comerțului electronic prin prisma protecției consumătorilor, inclusiv pe rețeaua Internet. Analizând literatura științifică în limba rusă dedicată comerțului la distanță nu putem să trecem cu vederea cărțile autorilor V. Shelikhov, O. Gromova, ,,*Развитие посылочной торговли в России и за рубежом*” și ,, *Дистанционная торговля в России: история, развитие, статистика*”, care minuțios analizează istoria dezvoltării fenomenului comerțului electronic, formele de desfășurare ale acestuia, precum și drepturile și obligațiile părților contractante în cadrul comerțului electronic în Federația Rusă.

Remarcăm faptul că doctrina rusească modernă se poate lăuda cu mai multe cercetări dedicate instituției comerțului electronic. Savanții ruși acordă o atenție sporită comerțului electronic. În această ordine de idei, putem să menționăm savanta H. C. Еманова, care în articolul științific ,,*Порядок заключения электронного розничного договора купли-продажи. Договорная практика*” tratează unele aspecte importante în practica încheierii și executării contractului electronic [26, p. 780].

Prezintă interes lucrarea dlui I. Rassolov *,,Интернет-право”,* în care autorul analizează tendințele de dezvoltare a comerțului electronic, problemele de răspundere a participanților în raporturile on-line, precum și problemele principale ale Internetului [32, p. 56].

Concluzii

Viteza cu care evoluează tehnologia Internetului este impresionantă. Dacă acum se apreciază că exista câteva milioane de oameni care folosesc serviciile Internet în fiecare moment, numărul lor va creşte exponenţial în anii următori. Cercetările arată că astăzi 50% din persoane consideră pe primul loc de comunicare e-mail-ul, 40% - Web-ul şi *10%* - comerţul şi plăţile electronice. În acest domeniu, revoluţia abia a început: să observam ca plăţile electronice reprezintă un fel de e-mail în raport cu banii reali, aşa cum poşta electronica reprezenta, acum câțiva ani, o adevărată revoluţie în comunicaţiile dintre persoane. Departe de a fi rezolvate problemele de securitate şi acceptabilitate necesare, sistemele electronice de plată, puternic cercetate şi experimentate azi, vor progresa rapid, devenind o realitate a Cyberspace-ului anilor viitori. Integrarea mecanismului de plată electronică într-un sit de comerţ electronic, navigînd pe web pe

la link-urile recomandate veţi vedea că există multe alte produse software, soluţii sau servicii la care aţi putea apela. Faptul ca există deja mai multe situri moldoveneşti cu magazine virtuale, şi că doar unul dintre ele implementează şi mecanismul de plată bazat pe carduri (pe moment doar pentru comenzi din afara ţarii) este elocvent. Cea mai importantă frână este reticenţa băncilor moldoveneşti şi lipsa reglementarilor legislative legate de comerţul electronic (semnătura digitala, certificate digitale, etc.).

Potrivit analizei materialului au fost realizate anumite studii complexe în domeniul comerțului electronic în spațiul autohton. Putem să conchidem că în RM atât cadrul legal, cât și punctele de vedere ale doctrinarilor cu privire la materia comerțului electronic, se află într-un stadiu evolutiv.

Referințe bibliografice

1. BIBERE (MIHAILESCU), C-C. *Dezvoltarea comerţului realizat prin internet (Implicaţiile acestuia în România)*: tz. de doct. în drept. Chișinău, 2006.
2. BLEOANCĂ, A. Contractul în formă electronic. București: Hamangiu, 2010.
3. BOCȘA, I. M. Încheierea contractelor de comerț internațional prin mijloace electronice. București: Universul Juridic, 2010.
4. BUTTON, M., CROSS, C. *Cyber Frauds, Scams and their Victims*. London and New-York.
5. CHIRTOACĂ, L. *Dreptul Civil. Teoria Generală a obligațiilor*. Chișinău: Print-Caro, 2015.
6. CIMPOERU, D. *Dreptul internetului*. Ediția a 2. București: C. H. Beck, 2013.
7. Codul civil German. Ediția a 3-a. Moscova: Wolter Kluwer, 2008.
8. Court of Justice of the European Union (online). Disponibil: https://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7062/ro/ (Accesat – 20.06.2024)
9. DEAK, F. *Tratat de drept civil. Contracte speciale.* Ed. a 5-a. Bucureşti: Universul juridic, 2001.
10. Decizia Colegiului civil și de contencios administrativ al CSJ din 12.09.2018 (online). Disponibil: www.csj.md (Accesat – 20.05.2024)
11. Decizia Colegiului civil şi de contencios administrativ al CSJ din 18.09.2013(online).Disponibil: www.csj.md (Accesat – 21.06.2024)
12. DICKIE, J. *Internet and electronic commerce law in the European Union.* Oxford and Portland, Oregon: Hart publishing, 1999.
13. EDGAR, S. Cross-border e-commerce in the EU and the introduction of the Consumer Rights Directive: A cure for fragmentation: In: *LLM Paper submitted under the LLM Programme 2011 - 2012 (Master of Advanced Studies of European Union Law)*, Ghent University, Belgium.
14. FERAL-SHUHL, C. *Cyberdroit. Le droit à l'épreuve de l'internet,* 7-e edition. Paris: Dalloz, 2018.
15. FERCALĂ, M. R. *Comerţul electronic:* Rezumatul tz. de doct. în drept. Cluj-Napoca, 2011.
16. PAȘATII, I. *Magazinele online: Drepturile consumatorilor în cadrul comerțului electronic* [online]. Disponibil: https://www.bizlaw.md/2016/08/05/magazinele-onlinedrepturile-consumatorilor-in-cadrul-comertului-electronic/ (Accesat – 20.06.2024)
17. Strategia europeană privind datele: - https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/european-data-strategy_ro (Vizitat - 20.11.2020).
18. ȘERBU, R. *Comerţul electronic.* Sibiu: Continent, 2004.
19. Strategia europeană privind datele. - https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/european-data-strategy_ro (Vizitat - 20.11.2024).
20. ŢONOVA, I. Analiza funcţionării reţelei Internet, influenta ei asupra relaţiilor sociale. În: *Revista Naţională de Drept*, 2010, nr.7-8, pp. 44-50.
21. ȚONOVA, I. Noțiunea și clasificarea raporturilor civile în Internet conform normelor Codului civil al Republicii Moldova. În: *Revista Naţională de Drept*, 2010, nr. 11, p. 71-79.
22. VASILACHE, D. *Plăți electronice.* București: Rosetti, 2004.

23. WRBKA, S. *The Proposal for an Optional Common European Sales Law: A Step in the Right Direction for Consumer Protection?* - https://catalog.lib.kyushu-u.ac.jp/opac_download_md/7181973/1_p087.pdf. (Vizitat - 20.11.2024).

24. АВДЕЙЧИКОВА, Е. В. Анализ понятия «удаленная торговля» и ее особенности. В: *Сибирский торгово-экономический журнал*, 2013, p. 87-95.

25. ВЕЛИЧКОВСКИЙ, А. В. Возврат товаров по договору розничной купли-продажи. В: *Гражданское право*, 2011, p, 142-152.

26. ЕМАНОВА, Н. С. Порядок заключения электронного розничного договора купли-продажи. В: *Договорная практика*, p. 780-792.

27. ЗАК, А. *Гражданско-правовые проблемы участия потребителей в дистанционных договорах в России и за рубежом:* Дисс. канд. юрид. наук. Москва, 2011.

28. ИОФФЕ, О. С. *Избранные труды: В 4 т. Т. III: Обязательственное право*. Санкт Петербург: Юридический центр-Пресс, 2004.

29. КОТЛЯРОВ, И. Д. Эволюция форм торговли: традиционная, дистанционная, электронная. В: *Вопросы Управления.* 2012.

30. КУЗЬМЕНКО, А. *Договор розничной купли-продажи в сфере дистанционной торговли*: дисс. канд. юрид. наук Москва, 2010.

31. ПИМАЕВА, О. А. Гражданско-правовое регулирование отношений в сфере дистанционной торговли [online]. В: *Молодой ученый.* 2017, p. 46-58.

32. РАССОЛОВ, И. М. *Интернет-право*. Москва: Юнити-Дана, 2020.

33. СОЛОВЬЕВ, К. В., ЧЕКМАРЕВ, Г. Ф. Дистанционная торговля как объект правового регулирования. В: *Вестник Международного института экономики и права*, 2016, p. 21-32.

34. ШЕЛИХОВ, В. В., ГРОМОВА, О. О. *Дистанционная торговля в России: история, развитие, статистика*. Москва: Амалданик, 2011.